

ІНВЕСТИЦІЇ

УДК 336.77

Воробйова О.І., к.е.н., доцент НАПКБ

ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ БАНКІВСЬКИХ ІНСТИТУТІВ УКРАЇНИ

У статті досліджені можливості підвищення інвестиційної активності банківських інститутів України. Проаналізовано стан інвестиційної діяльності банків. Визначено напрями зростання інвестиційних можливостей банківських інститутів України.

Ключові слова: кредитно-інвестиційна діяльність банків, банківські інвестиції, інвестиційна активність банків

ВСТУП

Одним із важливих етапів розвитку економіки України є підвищення інвестиційної активності банківських установ. При цьому інвестиційна активність банків передбачає зростання обсягів як інвестиційних кредитів в реальний сектор економіки, так і збільшення коштів, що використовуються на фінансовому ринку з метою придбання цінних паперів. Підвищення інвестиційної активності банків базується на об'єктивних та суб'єктивних чинниках, які притаманні інвестиційної діяльності кожного банку та всієї банківської системи України. Головними чинниками зростання інвестиційної активності банків є наявність достатнього обсягу грошового капіталу (залучених та запозичених ресурсів), а також зацікавленість самих банків у наданні коштів в позику і позичальників-підприємств у цих грошових коштах. Без реалізації цих головних чинників не має сенсу розглядати питання інвестиційної активності банків взагалі.

Проблемами банківського інвестування займалися багато вчених, серед яких можливо виділити: Алтухову О.В. [1], Боровікову М. [2], Брітченко І., Перепелицю Р. [3], Луцвіа Б.Л., Стечишина Т.Б. [4], Леонова С.В. [5], Пересада А.А., Майорову Т.В. [6] та інших. Однак зміни, що відбуваються в банківському секторі фінансового ринку та в соціально-економічній системі України вимагають нових науково-методичних розробок.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Інвестиційна активність банків має велике значення для розвитку як окремих секторів економіки, так і всієї соціально-економічної системи України. Отже, мета статті полягає у визначенні основних напрямів підвищення інвестиційної активності банківських інститутів країни в сучасних умовах господарювання.

РЕЗУЛЬТАТИ

За останні п'ять років (2006-2010 рр.) обсяги кредитно-інвестиційної діяльності банків України помітно збільшились (рис. 1).

На кредитно-інвестиційну діяльність банків негативно вплинула фінансово-економічна криза 2008-2009 рр., що позначилось на зменшенні обсягів вкладання капіталу у 2009 році. Однак вже у 2010 рр. обсяги кредитно-інвестиційної діяльності банків країни перевищили показники 2008 року на 23921 млн. грн. або на 3,1%. Якщо порівнювати показники 2010 року з даними 2006 року, то обсяги кредитно-інвестиційної діяльності банків збільшились на 537971 млн. грн. або у 3,1 разів.

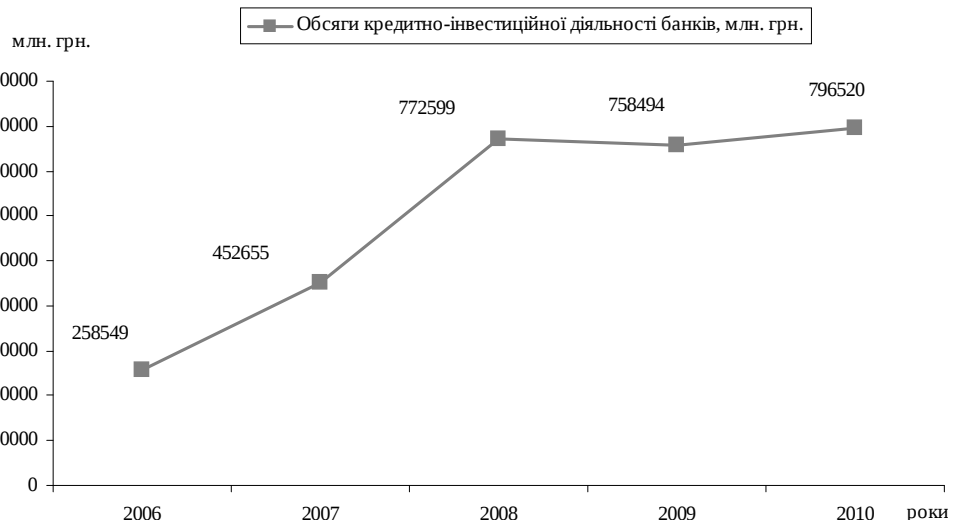

Рис. 1. Обсяги кредитно-інвестиційної діяльності банків України
(Складено за даними НБУ [7])

Проте необхідно зазначити, що загальна величина кредитно-інвестиційної діяльності банків не характеризує їхню реальну інвестиційну активність. Це обумовлено тим, що значна сума кредитних ресурсів банків використовується для споживчих потреб як суб'єктів підприємництва, так і домогосподарств країни. Отже, для того щоб більш чіткіше визначити обсяги лише інвестиційної діяльності банків необхідно урахувати тільки кредити, що надаються економічним суб'єктам для інвестиційної діяльності.

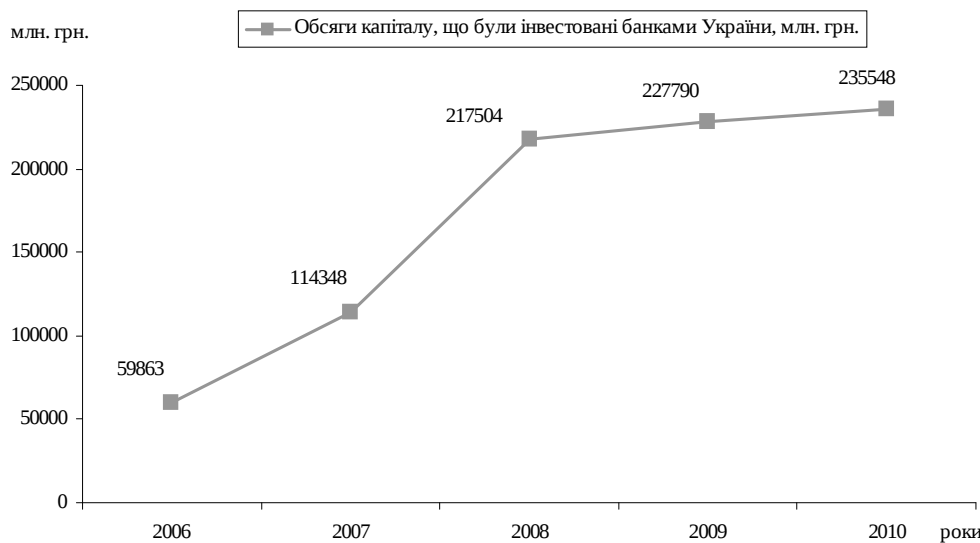

Рис. 2. Обсяги інвестування коштів банками України в нефінансові корпорації та домогосподарства

(Складено за даними НБУ[7])

З 2008 по 2010 рік обсяги інвестування коштів банками значно уповільнились через фінансово-економічну кризу. Проте і у 2009, і у 2010 роках інвестування коштів банками мало позитивну динаміку. Це свідчить, що і в умовах фінансово-економічної кризи банки намагались здійснювати пошуки таких клієнтів, які були б захищені і мали можливість вкладати кошти в інвестиційні об'єкти.

Проте необхідно зазначити, що в умовах фінансово-економічної кризи, банки не мали значних можливостей для фінансування інвестиційної діяльності через брак власної ліквідності, знецінення значної частини власних капіталів внаслідок помітної девальвації гривні та скорочення ресурсної бази у зв'язку з відтоком депозитів та неможливістю залучати кошти за рахунок розміщення облігаційних позик на зовнішньому та внутрішньому фінансовому ринку. Крім того, більшість банків країни були змушені збільшити свої резерви внаслідок погіршення ситуації з поверненням раніше наданих кредитів та частковим припиненням їх обслуговування з боку позичальників, зокрема домогосподарств та дрібних підприємств. У зв'язку з кризовим станом економіки країни інвестиційну діяльність припинили або суттєво скоротили більшість великих і середніх підприємств, що також позначилось на загальних обсягах інвестицій банківських інститутів України. Необхідно зазначити, що скоротили інвестиційну діяльність як вітчизняні банки, так і банки з іноземним капіталом. Це свідчить, що іноземний капітал, у т.ч. і в банківському секторі, орієнтується перш за все на кінцеві фінансові результати, і не вкладає свої капітали в господарську діяльність, якщо фінансова ситуація не може бути визначена на більш-менш тривалий термін.

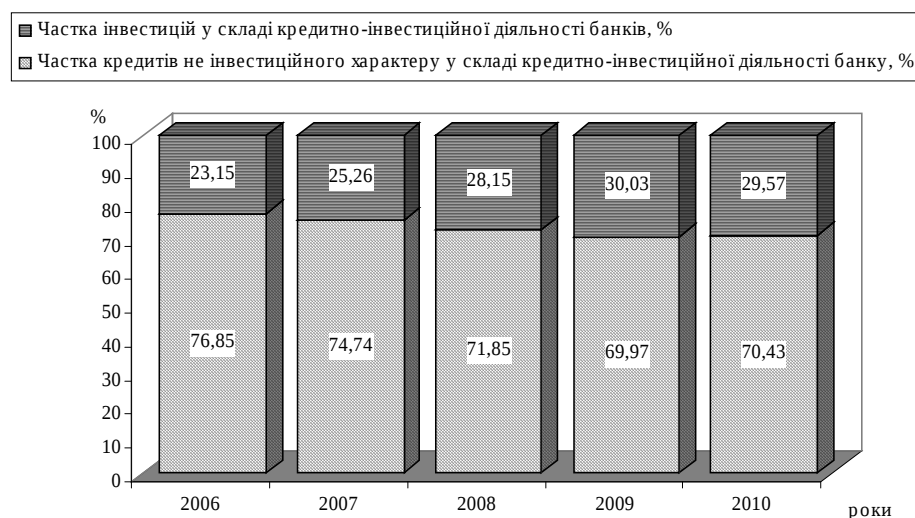

Рис. 3. Частка інвестицій та кредитів у складі кредитно-інвестиційної діяльності банків

(Складено за даними НБУ [7])

За 2006-2010 рр. обсяги інвестиційної активності банків можливо характеризувати наступними даними (рис. 2).

Найбільший обсяг інвестицій банків був у період з 2006 по 2008 рік. За цей період банки забезпечили зростання інвестиційних вкладень у сумі 157641 млн. грн. або 3,6 разів. При цьому основна частина інвестиційних ресурсів була спрямована на будівництво, реконструкцію та оновлення нерухомості, а також придбання нових основних засобів для виробничої діяльності, підприємництва тощо.

Якщо дослідити яку частку займає інвестиційна діяльність банку у складі кредитно-інвестиційної діяльності, то можливо стверджувати, що вона мала загальну тенденцію до зростання за окремими роками (рис. 3).

За наведеними даними можливо побачити, що з 2006 по 2010 рік частка коштів банків, що не використовується для інвестиційної діяльності поступово зменшується. Однак у 2010 році вона складала менш ніж 30%. Отже, банківські інститути України у більшості випадків вкладають на-

явні грошові ресурси у споживання, що негативно позначається на інвестиційних можливостях вітчизняної економіки.

Вибір напрямів вкладання капіталу з боку банку обумовлено рядом чинників:

1) наявність в достатньому обсязі довгострокових грошових ресурсів (коштів залучених чи запозичених на термін більш ніж на 1 рік);

2) наявність суб'єктів підприємництва реального чи фінансового секторів економіки зацікавлених в інвестиціях з боку банків;

3) оптимальне співвідношення доходів банку до його витрат при здійсненні інвестиційної діяльності (надання інвестиційних кредитів та вкладання в цінні папери);

4) надійність партнерів, які бажають або вже використовують банківські інвестиційні кредити;

5) наявність домогосподарств, які бажають і мають можливість (необхідний рівень доходу та відповідне матеріальне забезпечення) залучити інвестиційні кредити для будівництва нерухомості чи здійснення підприємницької діяльності;

6) наявність доходних і достатньо ліквідних цінних паперів, інвестування коштів в яких дає банку можливість здійснити ефективну диверсифікацію своїх вкладень;

7) відносно стабільна соціально-економічна ситуація в країні, яка дає можливість як банкам, так і їхнім клієнтам прогнозувати наслідки інвестування коштів в різні об'єкти, зокрема у будівництво нерухомості, придбання нового обладнання, машин, окремих виробничих потужностей, цілих підприємств тощо.

Основними напрямками вкладання кредитно-інвестиційних ресурсів банку можливо вважати:

- фінансування будівництва чи придбання нерухомості домогосподарствами та суб'єктами підприємництва. Цей напрям інвестування банківських ресурсів має для банків суттєве значення внаслідок великих обсягів наданих капіталів на довгостроковій основі та забезпечення формування довготермінових доходів за рахунок сплати позичальниками відповідних відсотків;

- фінансування придбання чи виготовлення основних засобів для оновлення матеріально-технічної бази виробництва. Цей напрям має також помітне значення для банків внаслідок значних обсягів використання кредитно-інвестиційних ресурсів та забезпечення формування середньо- і короткотермінових доходів за рахунок сплати позичальниками відповідних відсотків;

- фінансування придбання чи розробки нових виробничих технологій для суб'єктів підприємництва. Цей напрям також забезпечує банкам відповідні доходи в короткотерміновому періоді за рахунок відсотків, що сплачують позичальники таких коштів;

- фінансування придбання готових майнових комплексів або функціонуючих компаній чи підприємств. Цей напрям вимагає від банків надання дуже великих кредитно-інвестиційних ресурсів, що не завжди реально. Крім того, є ризики щодо ефективності дій з боку економічних суб'єктів, які бажають придбати майнові комплекси чи функціонуючі підприємства. Однак при вдалому розміщенні кредитно-інвестиційних ресурсів за цим напрямом банк може одержати суттєві доходи і прибутки;

- фінансування інвестицій в цінні папери. Цей напрям має ефективність у разі наявності достатньої кількості високодохідних і ліквідних цінних паперів на фондовому ринку та відносно привабливої ситуації щодо вкладання капіталів в цінні папери. За цим напрямом банк може одержати доходи як від володіння цінними паперами, так і від операцій купівлі-продажу через постійні коливання цін на ті чи інші фінансові активи на фондовому ринку. Проте низький рівень розвитку вітчизняного фондового ринку не дає змогу українським банкам більш активно брати участь в операціях з цінними паперами. Водночас вітчизняні банки практично не мають можливості брати участь у фінансових інвестиціях за межами України через відсутність достатнього обсягу валютних ресурсів для кредитно-інвестиційної діяльності, а також низьким рівнем рейтингу як фінансові інституції.

Підвищення інвестиційної активності банків може базуватись на відповідному алгоритмі, який дасть змогу банку забезпечити відповідний рівень доходів, прибутків, ефективності розміщення грошового капіталу. Такий алгоритм має наступний вигляд (рис. 4).

Цей алгоритм ураховує перш за все наявність кредитно-інвестиційних ресурсів і в залежності від цього здійснюється вибір напрямів вкладання грошового капіталу. Однак банки не лише ураховують наявність обсягів сформованої ресурсної бази. Вони змушені ураховувати і рівень доходів від таких вкладень, рівень ризику і необхідність при цьому формувати власні резерви, рівень ліквідності кредитно-інвестиційних вкладень. Отже, приймаючи рішення про інвестування коштів, банк повинен урахувати значну кількість фінансових і нефінансових показників, щоб мати достатньо об'єктивну картину суб'єкта і об'єкта інвестування.

Для підвищення інвестиційної активності банк повинен сам бути привабливим для фізичних і юридичних осіб, активним в пошуках своїх клієнтів. Однак інвестиційна активність банку не повинна привести до зниження фінансової безпеки, відмови від постійного моніторингу різних фінансових ризиків, втрати пильності при оцінці тієї чи іншої інвестиційної операції. Інвестиційна активність банку вимагає ще більшої пильності при виборі об'єктів і суб'єктів інвестування коштів.

Для українських банків головним напрямом інвестування коштів є реальний сектор економіки, а також домогосподарства, які бажають вкладати гроші в підприємницьку діяльність або у житлове будівництво (придбання житла).

Фінансування інвестицій, щокладаються в реальний сектор економіки є достатньо перспективним напрямом реалізації інвестиційної стратегії банку внаслідок необхідності значного оновлення матеріально-технічної

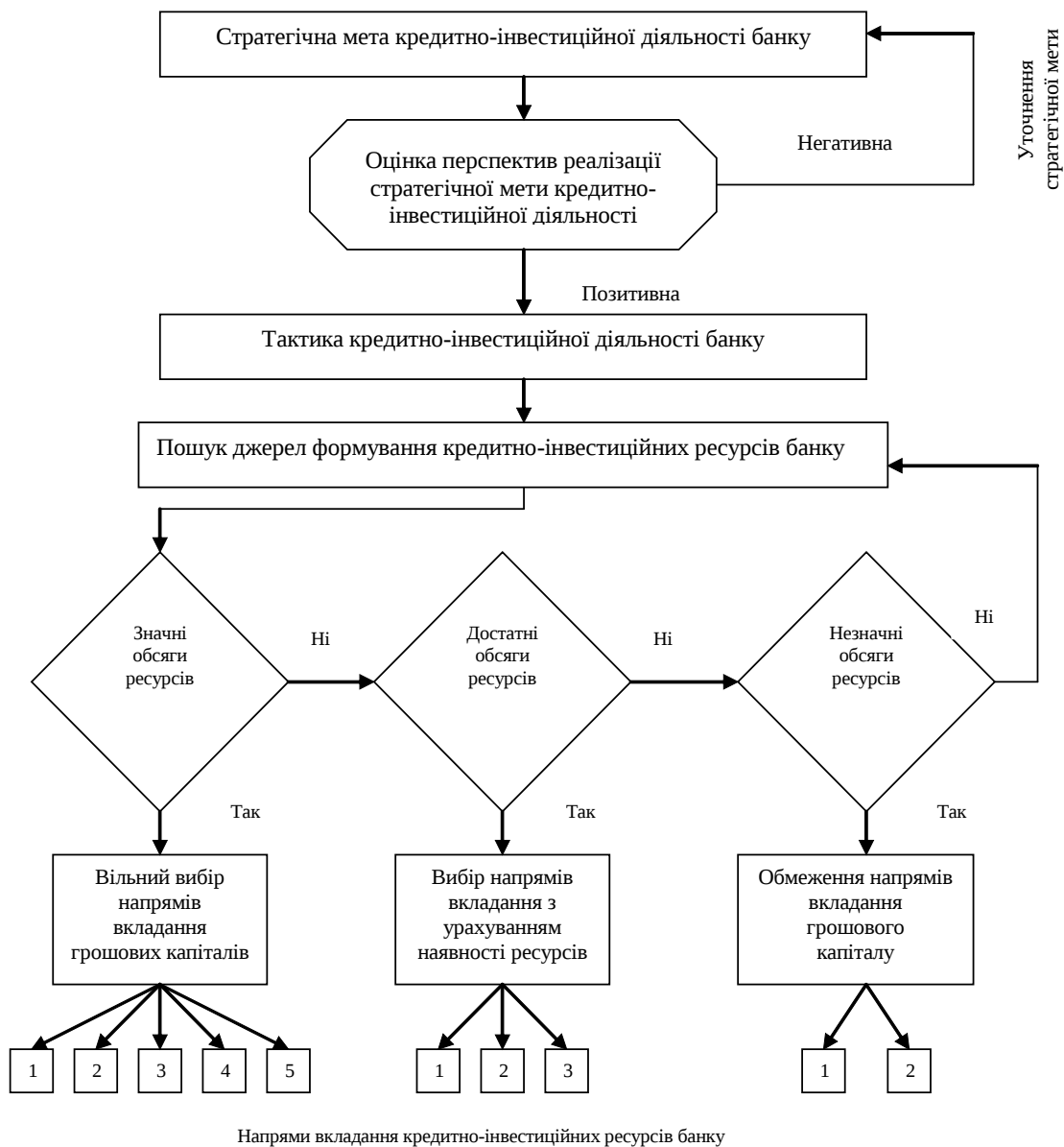

Рис. 4. Алгоритм підвищення інвестиційної активності банку з урахуванням наявності кредитно-інвестиційних ресурсів

(Складено автором статті)

бази абсолютної більшості вітчизняних підприємств усіх галузей і видів економічної діяльності. Крім того, значних обсягів інвестицій потребують створення нової виробничої і соціальної інфраструктури великих, середніх та малих міст. Однак якщо в інвестиціях у матеріально-технічну базу та виробничу інфраструктуру підприємств зацікавлені різні кола сучасного українського бізнесу, то соціальна інфраструктура міст, селищ, сіл у значній мірі залежить від держави чи місцевої влади, які в меншій мірі бажають використовувати банківські інвестиції для розвитку такої інфраструктури. Отже, щоб банки вкладали інвестиції в соціальну інфраструктуру міст та окремих регіонів необхідно передати значну частину соціальних об'єктів в приватну власність. Держава чи місцева влада повинні лише контролювати наявність соціальних об'єктів та їхнє реальне функціонування у відповідності з потребами мешканців тієї чи іншої територіальної громади.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження можливо сформулювати наступні висновки.

По-перше, аналіз вкладання грошового капіталу банками за останні 5 років свідчить, що вони поступово збільшують інвестиційну активність.

По-друге, водночас основна частина економічних ресурсів банків використовується для споживчого кредитування, що не відповідає потребам як країни, так і її економічним суб'єктам.

По-третє, підвищення інвестиційної активності банків залежить як від них самих, так і інших учасників інвестиційного процесу, зокрема підприємств реального сектору і домогосподарств.

По-четверте, основними напрямками інвестування грошових коштів банків є: а) об'єкти будівництва нерухомості для домогосподарств і підприємств; б) машини, обладнання, нові технології для підприємств; в) окремі майнові комплекси та функціонуючі підприємства; г) цінні папери.

По-п'яте, для забезпечення підвищення інвестиційної активності банки повинні формувати достатній обсяг кредитно-інвестиційних ресурсів, а також встановлювати ефективну політику щодо відсотків за кредитно-інвестиційні ресурси та умови надання таких ресурсів суб'єктам підприємств і домогосподарствам.

По-шосте, у подальших дослідженнях є необхідним розв'язати питання щодо формування ефективної структури вкладень банків в реальні і фінансові інвестиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алтухова Е.В. Инвестиционный потенциал коммерческого банка / Е.В. Алтухова. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/290072.html>.
2. Боровікова М. Інвестиційна діяльність і капіталізація комерційних банків у період дестабілізації економіки України / М. Боровікова // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. — 2009. — №4. — С. 18-23.
3. Брітченко І. Роль комерційних банків у розбудові фондового ринку України / І. Брітченко, Р. Перепелиця // Вісник Національного банку України. — 2005. — №4. — С. 23-27.
4. Луців Б.Л. Інвестиційний потенціал банківської системи України / Б.Л. Луців, Т.Б. Стечишин // Фінанси України. — 2009. — №9. — С. 67-77.
5. Леонов С.В. Інвестиційний потенціал банківської системи: методологія формування та використання: автореф. дис. [на здобуття наук. ступ. докт. економ. наук] / С.В. Леонов. — Суми: Українська академія банківської справи НБУ, 2010. — 32 с.
6. Пересада А.А. Інвестиційне кредитування: навч. посіб. / А.А. Пересада, Т.В. Майорова. — К.: КНЕУ, 2002. — 271 с.
7. Національний банк України. — Веб-ресурс. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

Стаття надійшла до редакції 28 серпня 2011 року